

Útdráttur

Viðfangsefni þessarar ritgerðar er stjórnskipulegt hlutverk forseta Íslands. Hlutverk forseta landsins er ekki skýrt í hugum Íslendinga, þó svo að almennt sé viðurkennt að embætti forseta sé fyrst og fremst táknað tignarstaða. Ekki hefur náðst sátt um hversu mikil völd forseti fer raunverulega með en deilur um hlutverk hans hafa fyrst og fremst snúist um 26. gr. íslensku stjórnarskráinnar sem kveður á um málskotsrétt forsetans. Frá lýðveldisstofnun hefur hefðbundin skoðun fræðimanna verið sú að forseti Íslands fari persónulega með það vald sem 26. gr. kveður á um. Í því sambandi hefur verið vísað til greinagerðar er fylgdi frumvarpi að stjórnarlögum nr. 33/1944 málínu til stuðnings. Greiðagerðin kveður á um að forseti fari með málskotrétt og þurfí ekki til þess atbeina ráðherra. Einnig hefur sú staðreynd að forseti er þjóðkjörinn vegið þungt. Þrátt fyrir skýran texta 26. gr. stjórnarskrár lýðveldisins og athugasemdir greinagerðar hafa nokkrir fræðimenn vefengt það sjónarmið að forseti Íslands fari með málskotsrétt þann sem um er rætt. Þegar ákvæðinu var beitt í fyrsta skipti 60 árum eftir lýðveldisstofnun heyrðust þær raddir að forseta landsins hefði farið út fyrir þær heimildir sem honum eru veittar í stjórnarskrá lýðveldisins. Rökstuðningur fyrir þeirri niðurstöðu var á þann veg að stjórnskipulegt hlutverk forsetans sé fyrst og fremst formlegt. Er m.a. borið við framkvæmd lagasynjana frá því að Íslendingar fengu sérstaka stjórnarskrá 1874, þingræðisreglum frá 1904 og að samanburðarskýring stjórnarskrár bendir til þess að ráðherra fari með það vald sem 26. gr. stjórnarskráinnar skv. orðanna hljóðan veitir forsetanum. Í ljósi þess að finna má sambærileg ákvæði í stjórnarskrám annarra vestrænna lýðræðisríkja er rétt að nota aðferðir samanburðafræða til að leita frekari raka um athafnasemi forseta árið 2004.

Abstract

The subject of this essay is the political role of the Icelandic president in comparison to the role of several other presidents in other western democracies. The political role of the Icelandic president is not clear in the minds of the general population. Most Icelanders agree that the his role is first and foremost a symbolic one, however no compromise has been reached as to whether or not he should play a further role in the political sphere. The confusion is in regard to the interpretation of article 26. of the Icelandic constitution which gives the president the right to a popular referendum. From the beginning of the republic the general idea has been that the president holds a personal right to referendum according to art. 26. of the constitution and can use that power without the approval of the prime minister. The fact that the president is directly elected strengthens this view. Scholars who claim that the president holds this power argue that in the report which accompanied the bill of law nr. 33/1744 it states directly that the president has the right to refer a bill to a referendum without the prime minister's consent. Despite the clear text of article 26. and the report which accompanied the law there are few scholars who maintain that the president does not hold this power. When the president refused to sign a bill for the first time, 60 years after the formation of the republic, there were many scholars who believed that he had overstepped his constitutional boundaries. These scholars argue that the political role of the Icelandic president is mainly a formal one and point out that since Iceland received the constitution of 1874 the prime minister was the one who allowed or denied the passing of laws from the Parliament. This is the foundation for a tradition which they claim that no provision of the constitution can override. Then there is also the rule of parliament sovereignty since 1904. Furthermore, the comparison of the provisions of the Icelandic constitution leads to the conclusion that the prime minister holds the power of article 26. but not the president. In light of the fact that that there are comparable provisions to article 26. in the constitutions of other western democracies, we will use the theories of comparative constitutional law to find reasons whether or not the act of the president in 2004 was within the constitutional boundaries.